

ПОТЕНЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ДИТИНИ

(Структура мозку формується до трьох років)

З давніх часів вважається, що видатний талант – це насамперед спадковість, примха природи. Коли говорять, що Моцарт дав свій перший концерт у віці трьох років або що Джон Стюар Мілл читав класичну літературу латинською в такому самому віці, більшість реагує просто: *«Певна річ, вони ж є генії»*.

Однак докладний аналіз ранніх років життя і Моцарта і Мілла свідчить про те, що їх суворо виховували батьки, які хотіли зробити своїх дітей видатними. Припускають, що ні Моцарт, ні Мілл не були народжені геніями, їхній талант розвинувся максимально завдяки тому, що їм із найранішого дитинства створили сприятливі умови й дали чудову освіту. І, навпаки, якщо новонароджений виховується у середовищі, первісно чужому його природі, у нього бракує шансів розвиватися повністю в подальшому.

Найяскравіший приклад – історія «вовчих дівчат» – Амали і Камали, яких було знайдено в 1920-ті рр. у печері на південь-захід від Калькутти (Індія) місіонером і його дружиною. Вони доклали усіх зусиль, аби повернути дітям, вихованим вовками, людську подобу, проте все виявилось даремним.

Заведено вважати, що само собою розуміється, що дитина, народжена людиною, – людина, а дитинча вовка – вовк. Однак у цих дівчат і за людських умов продовжували виявлятися вовчі звички. Виходить, що освіта й оточуюче середовище, в яке потрапляє немовля відразу після народження, скоріш за все і визначає, ким воно стане – людиною чи вовком?

Напевно, кожен з Вас пам'ятає зі шкільних років, що у класі був особливо обдарований учень, який без видимих зусиль ставав лідером класу, в той час як інший пас задніх, як би не старався.

Учителі вважали, розумний ти чи ні, це не є спадковість. Усе залажить від власних зусиль. І усе ж власний досвід ясно доводив, що відмінник – завжди відмінник, а двієчник – завжди двієчник. Здавалося, що інтелект зумовлено із самого початку. Що було робити з цією невідповідністю?

Дійшли висновку, що здібності й характер людини не зумовлені від народження, а більшою частиною формуються у певний період її життя. Давно точаться суперечки: формує людину спадковість або та освіта й виховання, які вона отримує. Проте дотепер ні одна більш чи менш переконлива теорія не поклала кінець цим суперечкам.

Нарешті, дослідження фізіології мозку, з одного боку, й дитячої психології, з іншого, показали, що ключ до розвитку розумових здібностей дитини – це її власний досвід спізнання у перші три роки життя, тобто в період розвитку мозкових клітин. Ні одна дитина не народжується генієм, і ні одна – дурнем. Все залежить від стимуляції та ступеня розвитку головного мозку у вирішальні роки життя дитини. Це роки з народження до трирічного віку. В дитячому садочку виховувати уже пізно.

Часто-густо запитують, чи допомагає ранній розвиток виховувати геніїв? Відповідь є: *«Ні»*. Єдина мета раннього розвитку – дати дитині таку освіту, аби вона мала глибокий розум і здорове тіло, зробити її кмітливою та доброю.

Є погляд, що основна мета раннього розвитку – це попередити появу нещасливих дітей. Дитині дають слухати гарну музику й навчають грі на скрипці не для того, аби виростити з неї музиканта. Її навчають іноземної мови не для того, аби виховати геніального лінгвіста, й навіть не для того, аби підготувати її у «добрий» дитячий садочок і начальну школу. Головне – розвинути у дитини її безмежні потенційні можливості, аби більше стало радості в її житті й у світі.

Вважають, що ранній розвиток зв'язаний з величезним потенціалом новонародженого. Певна річ, новонароджений є абсолютно безпорадний, проте саме тому, що він такий безпорадний, так великі його потенційні можливості. Дитина людська народжується значно менш розвинутою, ніж дитинчата тварин (наприклад, собаки, мавпи або коня, вміють повзати, чиплятися чи навіть відразу вставати і йти).

Зоологи стверджують, що новонароджена дитина відстає від новонародженого дитинчати тварини на 10-11 місяців, й одна з причин цього – людська поза при ходьбі. Варто було людині прийняти вертикальне положення, і плод уже не зміг перебувати в утробі до повного свого розвитку, тому й народжується дитина ще зовсім безпорадною. Їй приходить навчатися користуватися своїм тілом уже після народження. Точно так само вона навчається користуватися мозком. І якщо мозок будь-якого дитинчати тварини практично сформувався до моменту народження, то мозок новонародженої дитини – як чистий аркуш паперу. Від того, що буде записано на цьому аркуші, залежить наскільки обдарованою стане дитина.

Людський мозок, як відомо, налічує приблизно 1,4 мільярда клітин, а у новонародженого більшість з них ще не задіяні. Порівняння клітин головного мозку новонародженого і дорослої людини показує, що у процесі розвитку мозку між його клітинами формуються особливі містки-паростки. Клітини головного мозку нібито протягують одна одній руки, аби, міцно тримаючись одна за одну, відгукуватися на інформацію ззовні, яку вони отримують через органи чуття. Цей процес дуже нагадує роботу транзисторів у електронному комп'ютері. Кожен окремий транзистор не може працювати сам по собі, тільки поєднані у єдину систему, вони функціонують як комп'ютер. Період, коли зв'язки між клітинами формуються найактивніше, – це період від народження дитини до трьох років. У цей час зароджується приблизно 70-80% таких поєднань. І у міру того, як вони розвиваються, зростають можливості мозку. Вже у перші шість місяців після народження мозок досягає 50% свого дорослого потенціалу, а до трьох років – 80%. Певна річ, це не означає, що мозок дитини після трьох років перестає розвиватися. До трьох років в основному дозріває задня частина мозку, а вже до чотирьох років у цей складний процес включається та його частина, яка називається «лобові частки».

Фундаментальна здатність мозку сприймати сигнал ззовні, створювати його образ і запам'ятовувати його і є та основа, той самий комп'ютер, на якому тримається увесь подальший інтелектуальний розвиток дитини. Такі зрілі здібності, як мислення, потреби, творчість, почуття, розвиваються після трьох років, однак вони використовують базу, сформовану до цього віку.

Таким чином, якщо в перші три роки не утворилася міцна база, марно навчати, як її використовувати. Це однаково, що намагатися досягти добрих наслідків, працюючи на поганому комп'ютері.

Навіть сьогодні багато психологів і педагогів, особливо тих, які вважаються «прогресивними», уважають неправильним свідоме навчання маленької дитини. Вони вважають, що надлишок інформації негативно позначається на нервовій системі дитини, й більш природно дозволити їй самій робити усе, що вона хоче. Дехто навіть впевнений, що у цьому віці дитина – егоїст й робить усе тільки для свого задоволення. Тому батьки в усьому світі під впливом таких ідей свідомо додержуються принципу «залишити у спокої».

Й ті самі батьки, коли їхні діти йдуть до дитячого садочка чи до школи, моментально відмовляються від цього принципу і раптом стають суворими, намагаючись виховати і чомусь навчити своїх дітей. Наразі «ласкаві» матері перетворюються на «грізних». Між тим з викладеного вище ясно, що усе має бути навпаки. Саме у перші роки життя дитини необхідно бути з нею і суворим і ласкавим, а коли вона розпочинає розвиватися сама, потрібно поступово навчитися поважати її волю, її «Я». Висловлюючись точніше, батьківський вплив має припинитися до дитячого садочка. Невтручання у ранньому віці, а потім тиск на дитину в пізньому може тільки загубити у неї талант й викликати супротив.

Отже, можна припустити, що здатність убирання інформації значно вище у дитячому мозку, ніж у дорослого. Тільки не слід боятися «перегодувати» або перезворушити його: дитячий мозок, як губка, швидко убирає знання, проте, коли почуває, що переповнений, вимикається і перестає сприймати нову інформацію. Нас має турбувати не те, що ми даємо дитині надто багато інформації, а те, що її часто-густо надто мало, аби повноцінно розвивати дитину.

Надходить час, коли дитина набуває здатності ухвалювати самостійні рішення, тобто розвивається сфера головного мозку, яка здатна використовувати сформований інтелектуальний апарат. Вважається, що це відбувається десь у віці трьох років. І як раз саме в цей час постає питання, як і чим зацікавити дитину. Маля з пожадливістю запам'ятовує те, що йому цікаво. Розпочинають розвиватися решта здібностей – воно уже може хотіти щось створювати, робити, а це важливо для розвитку інтелекту та формування характеру.

Ви читаєте своїм дітям розповіді й казки, навіть якщо вони ще мало що розуміють у прочитаному. Ваша дитина слухає їх багато разів й запам'ятовує, і якщо Ви читаєте неухважно, то моментально помічає помилки. Дитина запам'ятовує дитячі історії й казки дуже точно, проте ця точність скоріш заснована на асоціаційній пам'яті, ніж на розумінні.

Потім дитині стає цікавою якась одна історія, і вона хоче прочитати її сама. І хоча не знає абетки, співставляє почуту історію з картинками у книжці й «читає» книжку, акуратно слідкуючи за літерами, які поки не може прочитати. Як раз у цей період дитина розпочинає наполегливо питати значення різних літер. І те, що вона так наполеглива, є свідченням її величезного інтересу пізнання.

Дитині у віці до трьох років неважко вивчити те, що її цікавить, і Вас має не турбувати кількість енергії та сил, витрачених при цьому.

Багато навичок неможливо набути, якщо їх не засвоїли у дитинстві.

Ми не завжди до найдрібніших подробиць помічаємо, як зростають наші діти, бо бачимо їх кожного дня. Адже вони розвиваються значно швидше, ніж ми думаємо.

Професор Жан Піаже, всесвітньо відомий швейцарський спеціаліст зі психології розвитку, створив теорію фаз зростання, спостерігаючи за розвитком трьох своїх дітей. У своїх книжках він наголошує на важливості правильної освіти і середовища на кожній стадії розвитку.

За спостереженнями Піаже, новонароджений смочке усе, що потрапляє до його рота, проте вже через 20 днів після народження питиме тільки молоко і розпочне наполегливо його вимагати.

Через три місяці у дитини розвивається бажання дотягнутися і до чогось доторкнутися (наприклад, до ляльки, що висить над ліжечком) й робить це із величезним задоволенням. А в 1,5 року ця ж дитина здогадається, що якщо неможливо дотягнутися рукою до бажаного, то можна дістати ципком. Після двох років вона уже намагається співвіднести слова з абстрактними значеннями, хоча і розуміючи їх часто-густо по-своєму.

Наприклад, зв'язує слово «чоловік» лише із своїм батьком або «дощ» – з убиранням вулиць поливальною машиною.

Дитина розвивається із вражаючою швидкістю фізично і розумово. Тому так важливо, аби її розвиток правильно стимулювався на кожній стадії. Аби добитися цього, батьки мають дуже уважно спостерігати за тим, що і коли необхідно дитині, що їй цікаво, тому що саме батьки найближче до неї. Так само, як важливо вибрати правильний час для вивчення іноземної мови, так існує і відповідний час для кожного етапу раннього розвитку.

Донині ми ускладнюємо дітям життя, вважаючи, що рано прищеплювати їм ті чи інші навички, і втрачаємо «кращий час».

Один з видатних математиків XIX століття Карл Фрідріх Гаусс відкрив формулу суми арифметичних рядків, коли йому було всього 8 років. Батько Гаусса не відзначався ученістю. Він був простим каменярем, ремонтував стіни, забори, каміни й часто-густо брав сина із собою на роботу. Гаусс подавав батьку цеглини й рахував їх. Очевидно, математичні здібності Гаусса сформувалися під впливом цієї звички у ранньому дитинстві.

Дитинство – надзвичайно сприйнятливий період у житті людини. Те, що батькам здається неважливим і безглуздим, дитина може сприймати з такою чутливістю й силою, що цей досвід може стати основою усього її подальшого життя.

